

Groepsfoto lustrumweekend

Bovenste rij vlnr: Rob Vink, Bob Bruins, Jaap de Boer, Bart van Heugten, Wim Kuijper, Anneke van der Lende, Dennis Leeuw, Adriaan Gmelig Meyling, Ubel Medema, Gab Mulder, Herman Roode, Kees Peeters, Ruud Bank, Henk Menkhorst, Gerrit Doeksen, Marc Lavaleye.

Middelste rij vlnr: Rina Mounoury, Dorine van Peursen, Anthonie van Peursen, Gerhard Cadée, Lies Huneker, Frank de Graaf, Aart van den Berg, <...>, <...>, Marja Hogenes, Aart Dekkers, Jasper Schaaf, Bert Jansen, Theo Ykema, Wiebe Taekema, Martin Cadée, Peter Breeman

Texel 19-21 september 2014

Onderste rij vlnr: Ingrid Graat, Wolke Niedermeier, Jan Kuiper, Marian Slooff, Marja van der Ende, Jeroen Goud, Ellen van der Niet, Cor van Hoften, Wil Schipper, Hennie Roode, Sylvia van Leeuwen, Ingrid Mulder, Biem Lap, Huub Huneker, <...>, Tanya Compton met kind.

Foto: Rob Vink

Verslag NMV lustrumweekend Texel, 19-21 september 2014

Jaap de Boer, Anthonie van Peursen, Ruud Bank en Marc Lavaleye

Report on the Dutch Malacological Society's 80th anniversary programme

Summary. On the occasion of its 80th anniversary, the Netherlands' Malacological Society organized a long weekend on the Wadden Island of Texel. The programme encompassed a day of presentations on various malacological topics and several excursions focussing on either land- and freshwater or marine molluscs. Five distinct reports on the various components of the programme are presented.

Inleiding

In het lustrumweekend op Texel werden vier excursies aangeboden aan de deelnemers. Op vrijdag 19 september in de middag hielden 11 'vroegkomers' onder leiding van Anthonie van Peursen een eerste land- en zoetwaterexcursie in het natuurgebied Het Natte Vlak, ten westen van Den Hoorn.

Op zaterdag 20 september was er een lezingendag, die gehouden werd in Ecomare. De lustrumfoto van alle deelnemers, die op die dag gemaakt is, treft u in deze Spirula aan.

Op zondag 21 september was er keuze uit drie excursies. Anthonie leidde ook deze keer de land-brak-zoet-excursie, met als doel De Slufter en de bossen rond De Koog. Onder leiding van Marc Lavaleye gingen deelnemers het mariene en brakke milieu verkennen langs de waddenzeedijk en ook bij de Slufter. De derde groep ging onder leiding van Job ten Horn op wadexcursie. De drie excursies werden gezamenlijk afgesloten in restaurant Klif 23 in Den Hoorn. Hieronder volgen de afzonderlijke verslagen. In fig. 1 zijn alle excursielocaties globaal aangegeven op een kaart van Texel.

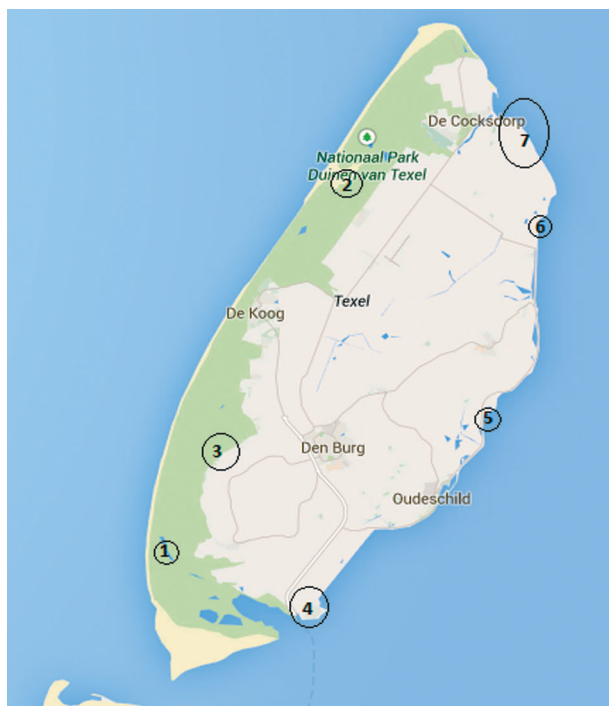

Fig. 1 Excursielocaties lustrumweekend Texel, 19-21 september 2014. Bron: Google Maps.

1. Grote vlak
2. De Slufter
3. Bossen ten Z van De Koog
4. NIOZ-zeedijk en -strandje
5. Surfstrandje ten NW van Oudeschild
6. De Schorren, Z-zijde
7. Gebied wadexcursie

Excursie land- en zoetwatermollusken in het Grote Vlak, Texel; 19 september 2014

Jaap de Boer en Anthonie van Peursen

Deelnemers: Aart van den Berg, Gerrit Doeksen, Han Gerrits, Jeroen Goud, Bert Jansen, Rina Mounoury, Gab Mulder, Ingrid Mulder, Anthonie van Peursen (excursieleider), Dorine van Peursen Hennie Roode, Herman Roode (fig. 2).

Fig. 2. De excursiegangers van 19 september 2014, v.l.n.r.: Ingrid Mulder, Gab Mulder, Han Gerrits, Jeroen Goud, Aart van den Berg, Dorine van Peursen, Bert Jansen, Rina Mounoury, Hennie Roode, Herman Roode en Gerrit Doeksen. Foto: Anthonie van Peursen

Deze korte excursie voerde ons naar het natuurgebied Het Grote Vlak in het noorden van het Mokslootgebied, dicht bij Den Hoorn (coördinaten 110.1-559.7), een gebied dat beheerd wordt door Staatsbosbeheer. Het Grote vlak maakt deel uit van een rij duinvalleien die in de 19^e eeuw werd afscheiden van de zee door de aanlanding van een grote zandplaat en de daaropvolgende duinvorming. Op 11 september 2004 werd dit gebied ook bezocht door een excursie van de NMV. In het verslag van deze excursie (Van Leeuwen & Reydon, 2005) wordt een vergelijking gemaakt met drie eerdere verslagen over inventarisaties in dit gebied in 1937, 1962-66 en 1985-92.

Het gebied kent een rijke historie wat betreft (water)beheer. De Aalloop, een natuurlijk duinbeekje, werd rond 1880 ten behoeve van de landbouw vergraven tot een stromende duinbeek (de Moksloot). In die tijd kwam het water bij hoog tij naar verluidt tot ver in de duinen. Vanaf 1938 werden diverse maatregelen genomen om binnendringen van het zeewater te voorkomen. Door winning van zoet water trad in de jaren '70 verdroging op. Vanaf 1993 is het gebied heringericht voor natuur, maar de stromende duinbeek van weleer is niet teruggekeerd. Van Leeuwen & Reydon (2005) geven een mooi over-

zicht van alle maatregelen die in de loop der tijd genomen werden, en de gevolgen daarvan.

Tabel 1 komt uit het verslag van 2004; de gegevens van 2014 zijn eraan toegevoegd. Het betreft hier enkel het gedeelte betreffende de zoetwatermollusken. Met een ietwat magere score van 6 soorten (het was maar een korte excursie, waarbij alleen het Grote Vlak werd bezocht), slaagden we er toch één nieuwe soort toe te voegen aan de lijst: de Oorvormige poelslak *Radix auricularia*. Verder vonden we ook de Draaikolkschijfhoren *Anisus vortex*, die eerder alleen in 1985-1992 gemeld was. Cumulatief zijn er nu 28 soorten zoetwatermollusken gemeld van dit gebied.

Het artikel uit 2004 bevat naast een zoetwatermolluskentabel ook een landslakkentabel met 26 soorten, maar die is hier niet opgenomen omdat wij slechts één landslak vonden. Bijzonder is wel dat ook deze soort nieuw is voor het gebied: de Gewone barnsteenslak *Succinea cf. putris*. De cumulatieve lijst vermeldt nu dus 27 soorten landmollusken.

Het is, gezien het verslag van Van Leeuwen & Reydon (2005), duidelijk dat we met wat meer tijd zeker meer soorten hadden kunnen vinden. Daarbij is het aantal van 28 zoetwatermollusken echter onhaalbaar vanwege de door de tijden heen sterk gewijzigde omstandigheden in dit gebied. Het is interessant de ontwikkeling van de malacofauna van het gebied te volgen nu het als natuurgebied beheerd wordt. Wellicht kunnen we bij de NMV-excursie van begin juli 2015 dit gebied nog intensiever bemonsteren.

Verslag van de lezingendag; 20 september Ruud Bank en Jaap de Boer

Voor de viering van het 80-jarig jubileum van de NMV zijn de nodige leden van de vereniging naar Texel afgereisd, waar we een weekend lang op malacologie werden getraceerd. Velen van ons waren vrijdagmiddag/-avond al aangekomen (en een aantal ging in vrijdagmiddag al het veld in: zie hierboven). De bootdienst Den Helder-Texel had alvast geanticipeerd op een toestroom van malacologen naar Texel, want die vrijdag en zaterdag werden extra boten ingezet (of was het toch vanwege het mooie weer?).

Fig. 3. De inschrijving van de deelnemers, met penningmeester Aart Dekkers en dagvoorzitter Jaap de Boer. Op de achtergrond de nieuwe NMV banner. Foto: Rob Vink.

Tabel 1. Cumulatieve lijst zoetwatermollusken Mokslootgebied

		1937	1963-1966	1985-1992	2004	2014
<i>Acroloxus lacustris</i>	Gewone kapslak			x	x	
<i>Anisus leucostoma</i>	Geronde schijfhoren	?	x	x		
<i>Anisus vortex</i>	Draaikolkschijfhoren			x		x
<i>Anisus vorticulus</i>	Platte schijfhoren	x	x	x		
<i>Bathyomphalus contortus</i>	Riempje	x	x	x	x	
<i>Bithynia leachi</i>	Kleine diepslak			x		
<i>Bithynia tentaculata</i>	Grote diepslak		x			x
<i>Galba truncatula</i>	Leverbotslak	?	x	x	x	
<i>Gyraulus albus</i>	Witte schijfhoren	x	x	x	x	x
<i>Gyraulus crista</i>	Traktorwielkje	x	x	x	x	
<i>Gyraulus laevis</i>	Gladde schijfhoren	x			x	
<i>Hippeutis complanatus</i>	Vlakke schijfhoren		x		x	
<i>Lymnaea stagnalis</i>	Gewone poelslak				x	x
<i>Musculium lacustre</i>	Moeras-hoornschaal			x	x	
<i>Physa fontinalis</i>	Bron-blaashoren	x	x			
<i>Pisidium milium</i>	Hoekige erwtenmossel	x	x	x	x	
<i>Pisidium nitidum</i>	Glanzende erwtenmossel	x	x	x	x	
<i>Pisidium obtusale</i>	Stompe erwtenmossel	x	x	x	x	
<i>Pisidium personatum</i> RL	Gemaskerde erwtenmossel	x				
<i>Pisidium subtruncatum</i>	Scheve erwtenmossel	x	x	x		
<i>Planorbis planorbis</i>	Gewone schijfhoren	x	x	x	x	
<i>Potamopyrgus antipodarum</i>	Jenkins' waterhoren	x	x	x	x	
<i>Radix auricularia</i>	Oorvormige poelslak					x
<i>Radix ovata</i> s.l.	Ovale poelslak	x	x	x	x	x
<i>Sphaerium corneum</i>	Gewone hoornschaal		x		x	
<i>Stagnicola palustris</i> s.l.	Moeraspoelslak s.l.	x	x	x	x	
<i>Valvata cristata</i>	Platte pluimdrager	x	x	x	x	
<i>Valvata piscinalis</i>	Vijver-pluimdrager		x			
Totaal aantal soorten		16-18	20	20	18	6

Tabel uit Van Leeuwen & Reydon, 2005, aangevuld met de vondsten van 2014.

In het Veldwerkcentrum, naast het hoofdbouw van Ecomare, werden we met koffie en thee welkom geheten alvorens plaats te nemen in de zaal waar de lezingen werden gehouden. Daar was ook een primeur. We hadden vanwege ons 80-jarig jubileum NMV banners laten drukken (waarvoor Jan Johan ter Poorten het ontwerp heeft gemaakt) en deze kersverse banners waren opgesteld in het gebouw (fig. 3). De banners zijn daarna in een soort estafette gebruikt voor de verschillende locaties van "Breng je schelp" later in 2014; ze kunnen tevens voor andere bijeenkomsten gebruikt worden waar de NMV acte de présence geeft. Daarnaast hebben we mooie folders laten drukken, eveneens naar ontwerp van Jan Johan, met teksten van Jaap de Boer.

Na een korte introductie van de NMV-voorzitter (fig. 4), die plaatjes liet zien van de verschillende vertegenwoordigers van de Mollusca en een stukje geschiedenis van de NMV belichtte, nam dagvoorzitter Jaap de Boer het stokje over.

Fig. 4. Opening van de lezingendag door Ruud Bank, voorzitter NMV. Foto: Rob Vink

Allereerst kwam de gastheer van die dag, Arthur Oosterbaan van Ecomare, aan het woord. Hij vertelde over potvissen, inktvissen en ambergris. Zo liet hij plaatjes zien van kaken van inktvissen verkregen uit de maag van de potvis die in december 2012 op Texel aanspoelde. Die kaakjes heeft hij op naam gebracht met behulp een standaardwerk op dit terrein. Het bleek om meerdere soorten te gaan, die bij Noorwegen, IJsland en Spitsbergen leven. En uiteraard liet Arthur ons kennis maken met het ambergris dat in de potvis werd gevonden. Het is een zeldzaam materiaal, dat in de parfumindustrie zeer gewild is. Uiteindelijk heeft het Ministerie van Economische Zaken toestemming gegeven voor de verkoop ervan; met de opbrengst (het bedrag is geheim gehouden) is een nieuwe tentoonstellingsruimte in Ecomare gerealiseerd. Deze Walviszaal werd na de lezing onder leiding van Arthur bezocht (fig. 5) en we konden ook een kijkje nemen in de overige tentoonstellingsruimtes van Ecomare. Evenals bij voorgaande jubilea hebben we weer een groepsfoto

Fig. 5. Rondleiding in de Walviszaal door Arthur Oosterbaan (Ecomare). Foto: Rob Vink.

laten maken, deze keer door Rob Vink. De groepsfoto is als blijvende herinnering in dit nummer van Spirula afgedrukt. In het restaurant van Ecomare was een aparte ruimte voor ons afgehuurd, waar we ons tegoed deden aan een mooi en goed verzorgd lunchbuffet.

De sfeer zat er goed in en zo nam Marc Lavaley (NIOZ) (fig. 6) ons in zijn lezing moeiteloos mee in de geschiedenis van het onderzoek naar de Noordzee als leefomgeving voor mollusken. Uiteraard kwam ook recent onderzoek ter sprake. Resultaten van geavanceerde onderzoeksmethoden in combinatie met historische gegevens geven een goed beeld van de veranderingen die hebben geleid tot de fauna die we nu kennen. Dat onze fauna nog steeds volop in beweging is, bleek nog eens uit het verhaal van Adriaan Gmelig Meyling van de Stichting ANEMOON (fig. 7). De grote databestanden waarover deze stichting beschikt, en die gebruikt zijn voor de uitgave van de onvolprezen "Ecologische atlas", lenen zich uitstekend voor het analyseren van (statistische) trends in de molluskenfauna van de Noordzee en de Zeeuwse delta.

Onder het genot van koffie en thee, met een prachtige traktatie

Fig. 6. Marc Lavaley (NIOZ) bij de aftrap van zijn lezing. Foto: Rob Vink..

Fig. 7. Adriaan Gmelig Meyling (Stichting ANEMOON) Foto: Rob Vink.

Fig. 9. Tanya Compton (NIOZ).
Foto: Rob Vink).

Fig. 10. Rob Witbaard (NIOZ). Foto: Rob Vink.

Fig. 11. Arjan Gittenberger (Stichting ANEMOON/GIMARIS/Naturalis Biodiversity Center). Foto: Rob Vink.

die verzorgd was door Lies Huneker (bonbons met daarop de versiering “80”; fig. 8), werd nog het nodige nagepraat over de inhoud van beide lezingen. Na de thee kwamen eerst twee andere sprekers van het NIOZ aan woord. Tanya Compton, afkomstig uit Australië en tegenwoordig wonend en werkend op Texel, vertelde over het wel en wee van het Nonnetje *Macoma balthica* in de Waddenzee, een mollusk die een belangrijke voedselbron vormt voor vogels (fig. 9). Rob Witbaard nam ons mee in de lotgevallen van het geslacht *Ensis* in de Waddenzee, maar de lezing ging uiteraard over veel meer dan alleen deze soort (fig. 10). De laatste spreker in het middagprogramma was Arjan Gittenberger van GIMARIS met een verhaal over de resultaten van een aantal recente duikexpedities in de Noordzee, gelardeerd met prachtige onder- en bovenwateropnames (fig. 11).

Na afsluiting van de middag liepen we via de duinen naar het strand, waar ons een voortreffelijk tapasbuffet met een lokaal-malacologisch tintje (een pasta met handgeraapte Texelse kokkels) wachtte in strandpaviljoen Paal 17 (fig. 12). Na geanimeerde gesprekken, ondertussen uitkijkend over het strand en de zee, spoedden wij ons weer terug naar Ecomare voor het afsluitende deel van de zaterdag. Arjan Gittenberger liet ons diverse films zien die zijn gemaakt van recente duikexpedities in de Noordzee. Deze expedities leverden meerdere soorten mollusken op die nieuw zijn voor de Nederlandse fauna. We zagen prachtige onderwaterbeelden en Arjan gaf ons een inkijkje in wat er zoal bij dit soort expedities komt kijken. Fantastisch dat

Fig. 8. In de pauze werden we door Lies en Huub Huneker getraakteerd op heerlijke bonbons! Foto Rob Vink.

er zoveel personen zijn die zich begaan voelen met de molluskenfauna van de Noordzee! Het thema van ons 80-jarig jubileum: “Schatten van de Noordzee” bleek goed gekozen te zijn. De afgelopen jaren is de kennis van onze mariene malacofauna aanzienlijk vergroot: een schat aan kennis zogezegd!

Voor iedere spreker was er een fles wijn, en uiteraard ook voor dagvoorzitter Jaap de Boer. Hij en Arthur Oosterbaan stonden garant voor een goede organisatie van de zaterdag. Na de afsluiting heeft een aantal leden nog de keel gesmeerd in De Koog, om daarna de volgende dag aan de excursies deel te nemen. De thuisblijvers hebben wat gemist!

Fig. 12. Rijk gevulde tafel van het tapasbuffet in strandpaviljoen Paal 17. Foto: Ruud Bank.

Excursie land- en zoetwatermollusken: Slufter en bossen bij De Koog; 21 september Anthonie van Peursen

Deelnemers: Ruud Bank (deels), Aart van den Berg, Bob Bruins, Marja van der Ende (deels), Han Gerrits, Jeroen Goud, Bert Jansen, Margreet Kouwenhoven, Wim Kuijper, Sylvia van Leeuwen (bij de start), Ubel Medema, Rina Mounoury, Anthonie van Peursen (excursieleider), Dorine van Peursen, Hennie en Herman Roode, Bart van Tooren (bij de start).

Tijdens de brakwater/land-excursie op 21 september bezochten we twee locaties. Bij de eerste locatie De Slufter (fig. 13) waren er 15 deelnemers. Het fietsen naar De Slufter – met de wind schuin tegen en de nodige hellinkjes – was een goede ochtend-

Fig. 13. De Slufter. Foto: Anthonie van Peursen.

training voor de deelnemers.

In het aanspoelsel tegen de dijk (stormvloedlijn) van de Slufter bezochten we verschillende locaties (ca. 100-300 m ten noorden van de trap). In het aanspoelsel werden veel (dode) exemplaren Gewoon muizenootje *Myosotella myosotis* gevonden met daartussen enkele exemplaren Mostonnetje *Pupilla muscorum* (fig. 14). Opvallend was ook dat in het aanspoelsel veel kleine korreltjes plastic zaten (ter grootte van een speldenkop). Onder stukken hout werden naaktslakken gevonden en exemplaren van de Gewone tuinslak *Cepaea nemoralis* (fig. 15). Ook vlak voor de dijk werd in de hoge kwelder en in de kreekjes gezocht. In de kreekjes leefde het Wadslakje *Peringia ulvae*. Ook is op de bodem van de kwelder tussen de begroeiing gezocht naar Gray's kustslak *Assimineia grayana*. Deze soort komt in het zuiden van Texel in een soortgelijk biotoop voor, maar hier werd de soort helaas niet aangetroffen.

In fig. 16 zijn globaal de zoeklocaties in de Slufter weergegeven. Tabel 2 geeft de vondsten weer.

Fig. 14. Margreet Kouwenhoven zoekt Mostonnetjes en Muizenootjes. Foto: Anthonie van Peursen.

Fig. 15. Kennisuitwisseling in het veld, tijdens het onderzoek van houtresten. Met v.l.n.r. Aart van den Bert, Ruud Bank, Rina Mounoury, Rob Witbaard, Anthonie van Peursen, Bart van Tooren, Herman Roode en Wim Kuijper. Foto: Sylvia van Leeuwen.

Tabel 2. Vondsten De Slufter

Latijnse naam	Nederlandse naam	lev	dood
<i>Arion ater</i>	Grote wegslak	*	
<i>Arion intermedius</i>	Egel-wegslak	*	
<i>Candidula gigaxii</i>	Fijngeribde grasslak	*	*
<i>Cepaea nemoralis</i>	Gewone tuinslak	*	
<i>Cerastoderma edule</i>	Kokkel		*
<i>Ceruellia virgata</i>	Bolle duinslak	*	
<i>Cochlicopa lubricella</i>	Slanke agaathoren		*
<i>Deroceras panomitarium</i>	Zuidelijke akkerslak	*	
<i>Helix aspersa</i>	Segrijnslak	*	
<i>Monacha cantiana</i>	Grote kartuizerslak	?	
<i>Mya arenaria</i>	Strandgaper		*
<i>Myosotella myosotis</i>	Gewoon muizenootje	*	*
<i>Oxychilus alliarius</i>	Look-glansslak	*	*
<i>Peringia ulvae</i>	Wadslakje	*	*
<i>Pisidium species</i>		*	
<i>Pupilla muscorum</i>	Mostonnetje	*	*
<i>Vallonia excentrica</i>	Scheve jachthorenslak	*	
<i>Zonitoides nitidus</i>	Donkere glimslak		

Fig. 16. Zoekplaatsen in De Slufter. Op het kaartje is met pijlen aangegeven waar gezocht is. Op één punt zijn de Amersfoortcoördinaten opgenomen: 116.791-572.029. Bron: Google Earth.

Na het bezoek aan de Slufter boden Ruud en Marja ons koffie, thee o.i.d. met appelgebak aan (fig. 17). Dat was een prima afsluiting van het ochtendgedeelte.

Fig. 17. Na gedane arbeid.... Met v.l.n.r. Bob Bruins, Wim Kuijper, Rina Mounoury, Ubel Medema, Rob Witbaard, Hennie Roode en Dorine van Peursen. Foto: Ruud Bank..

Tijdens het tweede deel van de excursie, ten zuiden van De Koog, was de groep kleiner vanwege het vertrek van een aantal deelnemers. De resterende zoekers werden onvrijwillig gesplitst in twee groepen, omdat een aantal van hen de bagage van de slaapgelegenheid moest ophalen. Derhalve werden twee locaties bezocht die dicht bij elkaar lagen. Van beide locaties is ook strooiselmateriaal meegenomen.

De ene locatie (De Koog, De Dennen) was de rand van een gemengd bos langs de Westerslag (Amersfoortcoördinaten 111.64-563.29). De vondsten van deze locatie staan in tabel 3.

Tabel 3. Vondsten De Koog, De Dennen

Latijnse naam	Nederlandse naam	lev	dood
<i>Aegopinella nitidula</i>	Bruine blinkslak	*	
<i>Carychium tridentatum</i>	Slanke dwergslak	*	*
<i>Cepaea nemoralis</i>	Gewone tuinslak		*
<i>Clausilia bidentata</i>	Vale clausilia	*	*
<i>Cochlicopa lubricella</i>	Slanke agaathoren	*	*
<i>Cochlodina laminata</i>	Gladde clausilia	*	*
<i>Columella aspera</i>	Ruwe korfslak	*	
<i>Discus rotundatus</i>	Boerenknoopje	*	*
<i>Euconulus fulvus</i>	Gladde tolslak	*	
<i>Nesovitrea hammonis</i>	Ammonshorentje	*	*
<i>Oxychilus alliarius</i>	Look-glansslak	*	*
<i>Oxychilus cellarius</i>	Kelder-glansslak	*	*
<i>Punctum pygmaeum</i>	Dwergpuntje	*	*
<i>Trichia hispida</i>	Haarslak		*
<i>Vallonia excentrica</i>	Scheve jachthorenslak	*	*
<i>Vitrea crystallina</i>	Gewone kristalslak	*	*

De andere locatie was het 'Clausiliabos', beter bekend als het 'Sneeuwklakjesbos', bij de Paradijsweg (coördinaten 111.0-562.0). Van de site van Ecomare (www.ecomare.nl) haalden we de volgende informatie: "Sneeuwklakjes komen van oorsprong niet in Nederland voor. Als je ze in het wild tegenkomt betreft het dus altijd verwilderde cultuurplanten. De teelt van sneeuwklakjes duurt een paar jaar. Daarom worden ze niet in kwekerijen maar in het bos gekweekt. Zo'n sneeuwklakjesbos lag bijvoorbeeld in de Dennen op Texel. Daar groeien nog steeds veel sneeuwklakjes, maar ze worden er nu niet meer gekweekt. Met de import van sneeuwklakjes uit Midden-Frankrijk zijn ook bijzondere soorten slakjes, Clausilia's, meegeko-

men. Er kwamen ook andere bolgewassen mee, zoals blauwe druifjes." De vondsten van deze locatie staan in tabel 4.

Tabel 4. Vondsten De Koog, 'Clausiliabos'

Latijnse naam	Nederlandse naam	lev	dood
<i>Arion hortensis</i>	Zwarte wegslak	*	
<i>Arion intermedius</i>	Egel-wegslak	*	
<i>Clausilia bidentata</i>	Vale clausilia	*	*
<i>Cochlicopa spec.</i>	Agaathoren		
<i>Cochlodina laminata</i>	Gladde clausilia	*	*
<i>Discus rotundatus</i>	Boerenknoopje	*	*
<i>Limax maximus</i>	Grote aardslak	*	
<i>Oxychilus alliarius</i>	Look-glansslak	*	*
<i>Oxychilus cellarius</i>	Kelder-glansslak		*

In totaal zijn op de drie verschillende locaties 32 tot 33 soorten mollusken gevonden (2 brakwaterslakken, 2 mariene tweekleppigen, 1 zoetwatertweekleppige en 27-28 landslakken, waarvan 5 naaktslakken).

Excursie mariene mollusken: waddendijk, De Schorren en De Slufter; 21 september Marc Lavaley

Deelnemers: Aart Dekkers, Gerrit Doeksen, Ingrid Graat, Bart van Heugten, Marja Hogenes, Jan Kuiper, Biem Lap, Marc Lavaley (excursieleider), Gab en Ingrid Mulder, Wolke Niedermeier, Ellen van der Niet, Jasper Schaaf, Wil Schipper, Rob Vink.

Om 10 uur verzamelden de deelnemers zich bij de hoofdingang van het Koninklijk Nederlands Instituut voor Onderzoek der Zee (NIOZ). Heel handig voor een sanitaire stop. Ondanks de geplande 2,5 uur fietsen (ruim 40 km) hadden zich toch 14 deelnemers opgegeven. Wel hadden enkele personen slim genoeg een elektrische fiets gehuurd. De excursie was zo gepland dat niet alleen naar enkele bijzondere schelpen gezocht kon worden, maar dat tegelijkertijd een indruk kon worden verkregen van de mooie natuur op Texel. Het Noordzeestrand werd niet bezocht, omdat dat makkelijk door iedereen op eigen gelegenheid gedaan kon worden.

De eerste zoekplek was de NIOZ-zeedijk, gelegen tussen de TESO- en de NIOZ-havens. Hier had Marc Lavaley in 2011 een vol-

Fig. 18. De NIOZ-dijk waar gezocht wordt naar de Kleine Alikruik. Foto: Marc Lavaley

wassen exemplaar van de in Nederland zeldzame Kleine alikruik *Melaraphe neritoides* gevonden. Ook waren hier regelmatig Schaalhorens *Patella vulgata* gevonden. Het prachtige weer nodigde echt uit om liggend of op je knieën de spleten tussen de basaltblokken van de zeedijk te onderzoeken (fig. 18). De Kleine alikruik leeft namelijk hoog op de dijk in de zogenaamde spatzone. Een lampje of spiegeletje hielp daarbij goed om wat licht in de diepe spleten te werpen. Na tien minuten vond Ellen een eerste volwassen exemplaar. Een hele verrassing, en ook een trigger om langer te blijven zoeken. En met resultaat! Uiteindelijk werden even beneden de korstmosszone 5 exemplaren gevonden. Schaalhorens werden niet gevonden, mede omdat het nog niet echt laagwater was.

De volgende stop was het vlakbij gelegen NIOZ-strandje, onmiddellijk ten noorden van de NIOZ-haven. Hier spoelen de gewone Waddenzee soorten aan, zoals grote schelpen van de Gewone gaper *Mya arenaria*, niet iets echt bijzonders. Het mooie zonnige weer zonder veel neerslag van de afgelopen weken maakte het zoeken naar de kleine naakte Schorrenslak *Limapontia depressa* op het kweldertje achter het strandje niet zinvol. Het was er nu gewoon veel te droog. Dus fietsten we een paar kilometer langs de buitenkant van de dijk richting het noorden naar het Ceres-strandje. Dit is een kleine zandstrandje waar je eigenlijk altijd Muiltjes *Crepidula fornicata* en grote exemplaren van de Tapijtschelp *Venerupis senegalensis* kunt vinden. Dat kwam ook nu weer uit en iedereen kon er wel een paar oprapen.

De volgende stop lag een half uur fietsen verder. Dit gegeven, en het feit dat de wind was aangetrokken en pal tegen was, maakte dat we nogal wat deelnemers in Oudeschild verloren. Verder speelde mee dat in de vissershaven van Oudeschild ook heel goed geluncht kon worden in een van de visrestaurants. Ook was het enkele deelnemers inmiddels duidelijk geworden dat je ook van een elektrische fiets zadelpijn kunt krijgen.

Op het Surf-strandje, dat een kleine 4 km ten NW van Oudeschild ligt, waren we daarom nog maar met negen man over. Hier spoelen veel alikruiken aan, natuurlijk voornamelijk de Gewone alikruik *Littorina littorea*, die bij duizenden op de Texelse dijken aan de kant van de Waddenzee leven. Ons was het echter te doen om de Stompe alikruik *Littorina obtusata*, die in de Waddenzee zeker niet algemeen is. Hier vonden we al

Fig. 19. Zoeken naar Stompe Alikruiken aan de voet van de dijk bij het Surfstrandje. Foto: Marc Lavaley

gauw bruine exemplaren tussen het gruis. Op het bruine Blaaswier *Fucus vesiculosus*, dat hier op grote basalt blokken aan de voet van de dijk groeit, werden ook enkele levende exemplaren gevonden (fig. 19). De Vlakke alikruik *Littorina fabalis* werd door ons niet gevonden en deze soort is ook volgens de nieuwe schelpenatlas (De Bruyne *et al.*, 2013) sinds 1985 niet meer op de Waddeneilanden aangetroffen.

De tijd was intussen zo hard gegaan dat het nu wel duidelijk was dat we de hele geplande route niet zouden kunnen afmaken. De groep splitste zich daarom in tweeën. Een groep ging met auto en racefiets direct naar de Slufter om daar naar Muizenootjes *Myosotella myosotis* te zoeken. Die komen daar massaal voor en zijn in het aanspoelsel van plantenresten, dat tijdens springtij aan de voet van de Slufterdijk is afgezet, bij honderden te vinden. Het zijn vaak mooie, verse, glanzende huisjes, maar wel allemaal leeg. Dus men had daar geen enkele moeite met verzamelen. De vier andere deelnemers zetten de pittige fietstocht voort, langs de Waddendijk en tegen de wind in naar De Schorren. Het wad, dat nu aan het droogvallen was, wordt hier naar het noorden toe steeds breder. Ook begint hier een strook vegetatie tussen de voet van de dijk en het wad, die vlakbij De Schorren wel 10 m breed is. Het fietspad loopt hier vlak voor De Schorren dood tegen een ijzeren hek. De Schorren is namelijk een buitendijkse grote kwelder, die het hele jaar afgesloten is voor publiek. In het voorjaar broeden hier onder andere veel Lepelaars. Na een korte, maar felle regenbui te hebben doorstaan zijn we iets ten zuiden van het hek door de vegetatie gebanjerd, het wad op.

Je komt dan eerst op een zandstrandje van een meter breed terecht. Hier ligt meestal een mooi gruisbankje waar je doubletjes van de Tere dunschaal *Abra tenuis*, Platte slijkgaper *Scrobicularia plana* en juveniele Strandgapers bij honderden met je handen bij elkaar kan schuiven. Maar dit keer troffen we het niet, want de gruisbankjes waren de vegetatie ingespoeld.

Fig. 20. Job ten Horn, onze gids, met steekbuis en zeef. Foto: Jaap de Boer

Dat maakte het zoeken moeilijker, maar het leverde toch tientallen doubletjes van de Tere dunschaal op. Ook op het wad zelf konden gemakkelijk lege doubletjes worden opgeraapt. Dit schelpje bereikt hier ongeveer zijn noordgrens. De Tere dunschaal is bijzonder door zijn manier van voortplanting. De meeste tweekleppigen hebben namelijk pelagische larven, maar de Tere dunschaal heeft die niet. Die zet een eierpakket af, waaruit na verloop van tijd de babyschelpjes zo het wad op kruipen. Natuurlijk stikt het hier ook van de Wadslakjes *Peringia ulvae* en is het Oubliehorentje *Retusa obtusa* hier vrij algemeen. Maar door het ontbreken van de gruisbankjes werd er nu slechts één exemplaar van de laatste soort gevonden.

Aangezien er was afgesproken om rond 15:00 in Den Hoorn samen te komen met de deelnemers van de andere excursies, zetten we met zijn vieren de terugtocht in. We fietsten nu langs de binnenkant van de dijk en kwamen zo langs mooie binnenplasjes, die in het voorjaar altijd vol met waadvogels, sterns en eend-achtigen zitten. Op een of andere manier was de wind zo gaan draaien dat we die weer pal tegen hadden. Maar ondanks een gemiddelde leeftijd van ruim boven de 60 legden we de tocht naar den Hoorn, tegen de nu harde wind in, in één lange ruk af. In restaurant Klif 23 werd hier op het beschutte terras in de zon tevreden genoten van een hapje en een drankje met alle andere deelnemers.

Wadexcursie bij De Cocksdorp; 21 september Jaap de Boer

Deelnemers: Job ten Horn (excursieleider), Jaap de Boer, Peter Breeman, Frank de Graaf, Dennis Leeuw, Anneke van der Lende, Sylvia van Leeuwen, Henk en Marian Menkhorst.

De wadexcursie met negen deelnemers werd geleid door Job ten Horn, onderzoeker bij het NIOZ. Hij had een steekbuis meegenomen (fig. 20) zodat de wadbodem goed bemonsterd kon worden.

Het startpunt van de excursie lag dichtbij De Cocksdorp, op de noordpunt van Texel. Na het afdalen van de dijk werden eerst enkele steekmonsters genomen. Dit leverde een mooi inkijkje op in de wadbodemfauna ter plekke (fig. 21).

Fig. 21. Inspectie van een steekmonster. V.l.n.r. Marian Menkhorst, Peter Breeman, Henk Menkhorst, Jaap de Boer (verscholen), Job ten Horn en Dennis Leeuw. Foto: Sylvia van Leeuwen.

Fig. 22. Strandkrab met Muiltje als lifter. Foto: Jaap de Boer.

Anneke van der Lende bleef achter om het wad op schildersdoek vast te leggen; de rest van het gezelschap begaf zich zuidwaarts langs de dijk. Uiteraard werd de wadbodem met de ogen afgezocht. Dit leverde veel bekende en wat minder bekende soorten op. Vermeldenswaard is in elk geval het Muiltje *Crepidula fornicata*, dat de laatste jaren steeds vaker op het wad gevonden wordt. Eén van de dieren had een mooie positie bemachtigd op het rugschild van een krab (fig. 22).

Op een aantal plaatsen onder aan de dijk was sprake van een hoge dichtheid aan Kokkels *Cerastoderma edule*. Zelf heb ik een zak vol kokkels meegenomen voor culinaire doelen. Ze waren uitstekend te eten. Opvallend was wel dat ze collectief van een kleinere jaarklasse waren dan de kokkels die we de avond tevoren opgediend kregen bij Paal 17. Job vertelde dat op een bepaalde locatie veelal Kokkels van één jaarklasse bij elkaar zitten, omdat ze daar bij de broedval gezamenlijk heen zijn getransporteerd. Ze komen als het ware op een hoop terecht. Gemakkelijk voor de handkockelaar!

Bij het natuurgebied De Schorren, een kweldertje in fraaie herfstkleuren, zochten we in het vloedmerk op de rand van de kwelder naar de Tere dunschaal *Abra tenuis*. We vonden volop doubletten van deze bijzondere soort die we later op het wad ook levend vonden (fig. 23).

Na een gewaagde oversteek, waarbij we door soms zeer slikkig gebied moesten ploeteren, bereikten we een oesterbank. De Japanse oesters *Crassostrea gigas* staken recht op uit het slik

Fig. 23. Bij De Schorren vonden we grote aantallen Tere dunschaal in het vloedmerk. Foto: Jaap de Boer.

Fig. 24. Japanse oesters met scherpe randen steken uit de wadbodem. Ze vormen een houvast voor vele soorten planten en dieren. Foto: Jaap de Boer.

(fig. 24). Over de rol van deze nieuwkomer in de Waddenzee bestaat nog de nodige onduidelijkheid. Wat betreft het vasthouden van slib verschillen de waarnemingen: soms wordt extreme slijkgigtheid gerapporteerd, soms juist een zandiger substraat ten opzichte van de situatie bij mosselbanken. Hoeveel slib een oesterbank vasthoudt lijkt locatie-afhankelijk te zijn (Vegter & Punter, 2011). Dat de nieuwe oesterbanken als hard substraat kunnen dienen voor andere organismen staat echter buiten kijf. Ook op ‘oude’ oesters was de nodige andere fauna te vinden, waaronder uiteraard Mosselen *Mytilus edulis* en een Blaasjeskrab *Hemigrapsus sanguineus* (fig. 25). Deze uitheemse soort, afkomstig uit Azië, komt sinds 2004 voor bij Texel. Tussen de oesters was het nóg slijkgiger dan vlak rond de oesterbank: een bewijs dat in elk geval deze oesterbank erg goed was in het invangen en vastleggen van slib.

Het was een geslaagde excursie, mede door de wisselende weersomstandigheden (wat mooie luchten opleverde). In tabel 5 is weergegeven welke molluskensoorten levend werden aangetroffen. De ‘bijvangst’ aan zoogdieren en vogels was indrukwekkend: vijf zeehonden en een scala aan wadvogels: veel steltlopers, maar liefst 30 Lepelaars, een kleine Zilverreiger en – het hoogtepunt – twee voorbijvliegende Middelste jagers. Terug bij ons beginpunt bleek Anneke van der Lende flink te

Fig. 26. Aan het eind van de dag zien we Anneke van der Lende terug, die het wad heeft vastgelegd op doek. V.l.n.r. Dennis Leeuw, Frank de Graaf, Sylvia van Leeuwen, Job ten Horn en Anneke van der Lende. Foto: Jaap de Boer.

Fig. 25. Blaasjeskrab (*Hemigrapsus sanguineus*). Foto: Sylvia van Leeuwen.

zijn opgeschoten met haar wadschilderij (fig. 26). De excursiedag werd gezamenlijk afgesloten met een drankje in restaurant Klif 23 in Den Hoorn (fig. 27).

Tabel 5. Mollusken wadexcursie (levende dieren)

Kokkel	(<i>Cerastoderma edule</i>)
Platte slijkgaper	(<i>Scrobicularia plana</i>)
Wadslakje	(<i>Peringia ulvae</i>)
Tere dunschaal	(<i>Abra tenuis</i>)
Witte dunschaal	(<i>Abra alba</i>)
Gewone alikruik	(<i>Littorina littorea</i>)
Ruwe alikruik	(<i>Littorina saxatilis</i>)
Mossel	(<i>Mytilus edulis</i>)
Japanse oester	(<i>Crassostrea gigas</i>)
Asgrouwe keverslak	(<i>Lepidochitona cinerea</i>)
Muiltje	(<i>Crepidula fornicata</i>)

Dankwoord

We bedanken Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten voor het verlenen van toegang tot hun gebieden; Sylvia van Leeuwen voor het kritisch meedenken over een aantal teksten; de begeleiders van de verschillende excursies; de fotografen en uiteraard de deelnemers voor hun inzet.

Fig. 27. Tevreden deelnemers aan de NMV-excursies op het terras van Klif 23 in Den Hoorn. Foto: Marc Lavaleye

Geraadpleegde bronnen:

- DE BRUYNE, R., S. VAN LEEUWEN, A.W. GMELIG MEYLING & R. DAAN (red.), 2013. Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied - Ecologische atlas van de mariene weekdieren (Mollusca). – Tirion Natuur, Utrecht en Stichting ANEMOON, Lisse.
- KUIJPER, W. 2014. Een eiland in een zee van schelpdieren. In: Texel is Anders, Landschap (Cultuur-) Historie en Natuur, p. 109-115. – Uitgave Natuurmonumenten & Staatsbosbeheer.
- VAN LEEUWEN, S. & J. REYDON, 2005. Verslag van de excursie naar het Mokslootgebied op Texel, 11 september 2004. – Spirula 342: 15-20; met erratum in Spirula 344: 80.
- VEGTER, J. & H. PUNTER, 2011. Rol van de Japanse oester in de Waddenzee; indrukken uit het veld. – www.rijkwaddenzee.nl (<http://www.rijkwaddenzee.nl/nieuws/nieuws/japanse-oester-in-de-nederlandse-waddenzee:-een-nuttige-exoot>).

Websites:

- www.ecomare.nl
<https://staatsbosbeheertexel.wordpress.com/tag/grote-vlak/>

Adressen van de auteurs:

- j.h.de.boer@kpnmail.nl
peurs040@planet.nl
r.a.bank@umcg.nl

Club Conchylia
 German Shell Collector's Club e.v.

Our journals:

- **Conchylia**
- **Mitteilungen**
- **Acta Conchyliorum**

Yearly subscription rate: 50.- €

Visit our site:
www.club-conchylia.de

Further information:
 Klaus Kittel
 Sonnenrain 10
 D-97859 Wiesthal
 e-mail: klaus_kittel@hotmail.com

NOVAPEX

Quarterly devoted to Malacology
 Edited by the
Société Belge de Malacologie
 [Belgian Malacological Society]
 Founded in 1966

Rue de Hermalle 113
B-4680 Oupeye - Belgium

Subscription (yearly)
Belgium: 43 EURO
Other countries: 58 EURO
 contact: vilvens.claude@skynet.be
 Web site: <http://www.societe-belge-de-malacologie.be/>